

ДЕТЕРМИНАНТЕ И ИЗАЗОВИ ПРИВРЕДЕ КАО ПОДСТИЦАЈ СДИ У СРБИЈИ КРОЗ ОСВРТ НА ЗЕМЉЕ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА¹

DETERMINANTS AND CHALLENGES OF THE ECONOMY AS INCENTIVES
TO FDI IN SERBIA AMONG WESTERN BALKAN ECONOMIES

Небојша Милановић²

Висока економска школа струковних студија Пећ у Лепосавићу,
Лепосавић, Србија

Сафет Куртовић³

Економски факултет, Мостар, Босна и Херцеговина

Борис Сиљковић⁴

Висока економска школа струковних студија Пећ у Лепосавићу,
Лепосавић, Србија

Сажетак: *Johansen Fisherov* панел тест је потврдио утицај СДИ на смањење незапослености на дуги рок изузев у Србији и Албанији где није постигнуто смањење незапослености од свих економија западног Балкана. Панел регресиона анализа коришћена у раду првствено кроз панел најмањих квадрата и унит роот тестове имала је за циљ да објасни утицај појединих варијабли на прилив СДИ у Србији и земљама Западног Балкана. Кроз истраживање утврдили смо да само БДП по глави становника и учешће трговине у БДП имају доминантан утицај на прилив СДИ, док стопа раста БДП и инфлације имају врло мали утицај на већи прилив СДИ. Монетарне варијабле као што су инфлација али и девизни курс су имале незнатан утицај на прилив СДИ у земљама западног Балкана.

Кључне речи: *СДИ, незапосленост, западни Балкан, анализа, БДП, варијабле, инфлација, девизни курс*

Abstract: *Johansen Fisher panel test confirmed the impact of FDI on reducing unemployment in the long term except in Serbia and Albania where not achieved a reduction in unemployment of all the economies of the Western Balkans..Panel regression analysis was used to work primarily on the panel least squares and unit root tests was aimed to explain the impact of certain variables on FDI in Serbia and the Western Balkans. Through research we found that only the GDP per capita and the share of trade in GDP have a dominant impact on FDI flows, while the GDP growth rate and inflation rate have very little impact on the larger influx. Monetary variables such as inflation or the exchange rate had a negligible impact on the inflow of FDI in the Western Balkans.*

Key words: *FDI, unemployment, Western Balkans, analysis, GDP, variables, inflation, exchange rate.*

¹ Рад саопштен на Међународном научном скупу УКСП-ИС 2015, 5-6. новембра 2015. године, у Косовској Митровици

² nebojsa_milanovic@yahoo.com

³ safetkurtovic@yahoo.com

⁴ boris_siljkovic@yahoo.com

УВОД

Основни циљ рада је да истражи главне одреднице исказане пре свега кроз детерминанте и изазове као подстицај СДИ у Србији кроз осврт и на друге економије западног Балкана. Структура рада је организована на следећи начин: поред увода, закључка и коришћене литературе која је уско повезана са темом, први део је представљен кроз учинак СДИ у земљама западног Балкана и Србији. Други део даје преглед детерминати СДИ у транзиционим економијама западног Балкана. И на крају трећи део представља утицај комбинованих детерминанти и монетарних фактора на прилив СДИ.

УЧИНАК СДИ У ЗЕМЉАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА И СРБИЈЕ

СДИ су важан покретач привредног развоја земаља западног Балкана и Србије. Чињеница је да су земље западног Балкана у односу на земље Централне и Источне Европе имале мањи прилив СДИ током 90-тих година због ратних дешавања, што је практично значило деценијско кашњење у односу на ове економије. У земље западног Балкана убрајамо: Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, Македонију, Црну Гору и Србију. Међу земљама западног Балкана укључујемо и Хрватску без обзира што је она приступила ЕУ у јулу 2013. године.

У транзиционим економијама централне и источне Европе спроведена је успешно транзиција током 1990-тих година, односно спроведене су опсежне структурне реформе које су привукле СДИ и омогућиле отварање нових радних места. Прилив капитала из иностранства путем Greenfield инвестиција је имао кључну улогу у отварању нових радних места и развијању нових привредних сектора који су апсорбовали незапослену радну снагу. Гренфиелд инвестиције у односу на остале облике инвестиција су посебно важне јер су омогућиле значајан раст производње и представљају главни канал за пренос технологије, know-how, менаџерских вештина итд. Ове позитивне промене у привредама земаља централне Европе су довеле до смањења природне стопе незапослености.⁵ Као доказ мањег прилива СДИ посматрано од 1989. године у земљама западног Балкана оне су износиле 15,3 млрд

---

⁵ Kovtun, D., Cirkel, A.M., Murgasova, Z., Smith, D., & Tambunlertchai, S. (2014). Boosting Job Growth in the Western Balkans, European Department, January 2014WP/14/16. Preuzeto sa sajta <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp1416>: Accessed 12 January: 1-19.

долара или 9,4% у односу на 27 транзиционих економија света. Након 2000-тих земље западног Балкана започеле су корените прилитичке и економске реформе, приступиле интеграционим процесима ка ЕУ и др., што је резултирало значајно вечим приливом СДИ на 14,7% 2010. године од чега 5,8% се односило на економије западног Балкана. Највећи проценат улагања се односио на Хрватску 44%, 32% у Србију и на преостале земље 26%. Ако посматрамо структуру СДИ око две трећине се односило на банкарство, телекомуникације, трговину и некретнине, а мањим делом на производњу. Након 2008. године генерално је дошло до пада СДИ од 40%-70% у већини земаља западног Балкана као израз велике светске економске и финансијске кризе.⁶

Већина СДИ у земљама западног Балкана је долазила од ЕУ односно од економија еуро зоне са више од 70%. Посматрајући прилив СДИ у земље средње и југоисточне Европе можемо констатовати да су ове земље примиле различите нивое СДИ. Разлог њихове неуједначености у приливу СДИ лежи у различитом степену либерализације тржишта, реализованој приватизацији и спровођењу економских реформи. Пољска, Чешка, Мађарска и Словенија су предњачиле у наведеним процесима током 1990-тих па надаље, док су Бугарска, Румунија и остале земље југоисточне Европе имале нижи прилив СДИ услед неспровођења привредних реформи и спорог приближавања ЕУ интеграцијама. Разлике у привлачењу међу наведеним земљама се могу приписати разликама у институционалном окружењу земаља у региону.⁷

Конкретно Србију је после 2000. Године привукла више од 24 милијарди евра СДИ. Србија је била једна од омиљених локација и то са 63 нова пројекта и са 12.179 нових радних места постаје друга најатрактивнија инвестициона локација у централној и источној Европи, одмах иза Пољске 2013. године са 13.862 нових радних места и 107 нова пројекта.⁸

---

⁶ Estrin, S., Uvalic, M. (July 2013). Foreign direct investment into transition economies: Are the Balkans different? LEQS Paper, *London school of economics and political science*, London, 64, 11-32.

⁷ Kurtovic, S., Đurović, T.J., Siljković, B. (2014). Determinants of Foreign Direct Investments and Transition Countries of the Western Balkans, *International Journal of Economic Perspectives*, 8 (2), 43-57.

⁸ (М. Милановић, лична комуникација, 1. јул 2015.).

ДЕТЕРМИНАНТЕ СДИ У ТРАНЗИЦИОНИМ ЕКОНОМИЈАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Детерминанте СДИ зависе од тржишта, ресурса или пак комбинације ових фактора. Детаљније детерминанте СДИ зависе од географске близине тј. локације које су ближе домаћем тржишту или локације које имају сличну културу и говоре сличним језиком, величине тржишта (БДП, раст БДП, становништва, економска интеграција, људски капитал, технологија и приватизација).⁹ На основу неких истраживања је забележено да су земље које су имале већи БДП и БДП по глави становника имале већи прилив СДИ. Почетком 1990-тих и током транзиционог периода висина БДП *per capita* у земљама западног Балкана је биланска, да би почетком 2000-тих дошло до значајнијег раста стопе БДП услед прилива СДИ које су скупа с процесом транзиције и приватизације одиграле кључну улогу у овим економијама. Уосталом, једна студија је практично показала да значајан ниво позитивне корелације постоји између прилива СДИ, извоза робе и услуга, увоза робе и услуга и БДП по глави становника у југоисточној Европи у периоду 1995-2011. године.¹⁰

Кроз нашу студију у периоду 1998-2012. године испитивали смо утицај и везу између СДИ на смањење незапослености у земљама западног Балкана. Резултати су показали да постоји дугорочни однос, или утицај страних директних инвестиција на смањење незапослености. Ово је практично показало да сем код Србије и Албаније, све земље западног Балкана су имале пад незапослености од СДИ. Србија и Албанија нису постигле смањење незапослености од СДИ изузев форме СДИ кроз заједничко улагање, спајање и аквизицију.¹¹

Johansen Fisherov коинтеграциони тест ће то и потврдити који је указао да постоји дугорочна веза између СДИ и незапослености. Резултат у оквиру *none* статистике, чија је вредност $p < 0.0000\%$ у односу на друге тестове, нам казује да постоји коинтеграциони процес између варијабли и да можемо одбацити нулту хипотезу. Такође у случају тестирања исте променљиве под

---

⁹ Куртовић, С. (2014). Међународно пословање, *АмосГраф, Сарајево*, 191.

¹⁰ Јачимовић, Д., Бјелић, П., Марковић, И. (2013). Утицај светске економске кризе на међународне инвестиционе и трговинске токове у регион западног Балкана, 51 (1), 1-20. Економске теме Економског факултета у Нишу

¹¹ Kurtović, S., Siljković, B., Milanović, M. (2015). Long-term impact of foreign direct investment on reduction of unemployment: panel data analysis of the Western Balkans countries, *Journal of Applied Economics and Business Research*, 5 (2), 124.

претпоставком од највише 1 коинтеграционих процеса, већина варијабли има коинтеграциону везу. На крају, резултат у односу на тест траг и максималне вредности осам, нам указује да постоји коинтеграциони однос између варијабли, или можемо одбацити нулту хипотезу. Такође, у случају тестирања исте променљиве под претпоставком од највише 1 коинтеграционих односа, већина варијабли има коинтеграциону везу. Резултат Johansen Fisherovog коинтеграционог теста потврдио је постојање дугорочног односа између СДИ и незапослености у земљама западног Балкана. То практично значи да су СДИ имале позитиван утицај на смањење незапослености у БиХ-а, Хрватској, Македонији и Црној Гори, док у Србији и Албанији нису имали. Такође у случају земаља тестирања под претпоставком од највише 1 коинтеграционих односа само је Македонија имала п вредност мању од критичне вредности од 0,05%, (табела 1).

Табела 1.: Johansen Fisher панел коинтеграциони тест

Серија: _UNPL FDI

Дана: 09/21/14 Тиме: 14:18

Проба: 1998-2012

Обсервација: 90

Тренд претпоставка: Пуни детерменистички тренд

Интервал заостајања (in first differences): 1 2

Неограничено коинтеграција Ранг (траг и максимум)

Hypothesized No. of CE(s)	Fisher Stat.* (from trace test)	Prob.	Fisher Stat.* (from max-eigen test)	Prob.
None	59.07	0.0000	52.12	0.0000
At most 1	31.58	0.0016	31.58	0.0016
* Probabilities are computed using asymptotic Chi-square distribution.				
Individual cross section results				
Cross Section	Statistics	Prob.**	Statistics	Prob.**
Hypothesis of no cointegration				
_ALB	6.5296	0.6329	3.4401	0.9132
_B&H	17.5020	0.0246	14.0120	0.0548
_CRO	23.8567	0.0022	20.7653	0.0041
_MAC	44.7616	0.0000	39.6684	0.0000
_MONT	20.2577	0.0089	16.8410	0.0191
_SRB	5.9859	0.6972	4.5692	0.7949

Hypothesis of at most 1 cointegration relationship				
_ALB	3.0895	0.0788	3.0895	0.0788
_B&H	3.4900	0.0617	3.4900	0.0617
_CRO	3.0914	0.0787	3.0914	0.0787
_MAC	5.0932	0.0240	5.0932	0.0240
_MONT	3.4167	0.0645	3.4167	0.0645
_SRB	1.4167	0.2339	1.4167	0.2339
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

Извор: Група аутора

У другој студији за период 1994-2012. године користећи панел регресиону анализу смо проценили параметре који се односе на величину тржишта, раст тржишта, индекс економске отворености и макроекономску стабилност. У оквиру величине тржишта смо измерили утицај БДП по глави становника као независне варијабле, док је у случају раста тржишта и индекса отворености економије, мерили смо ефекте стопе раста БДП или удела трговине у БДП и инфлације као независне варијабле на зависне варијабле СДИ. На основу посматраних п-вредности, можемо закључити да БДП по глави становника има вредност која је мања од $\beta < 1\%$, што практично значи да има значајан и позитиван утицај на прилив СДИ, а у исто време одбацујемо нулту хипотезу ($\beta_1 = 0$). Ово значи да би требало да постоји јака веза између прилива СДИ и БДП и у земљама западног Балкана. Уосталом, последица вишег БДП по глави становника је обично знак већег тржишта коју прати побољшање пословне климе, (табела 1). Иначе, државе западног Балкана у 2015. и идућој 2016. Години имале су релативно умерен процењен раст БДП од 1,5% и 2,5% до 3,5 %, респективно, а Србија ће у 2015. Имати процењени раст бруто друштвеног производа (БДП) од 0,5 одсто, а у 2016. години раст од 1,5 одсто, по оценама ММФ-а и Светске банке. Процене за раст БДП за 2015. годину за Бугарску су 0,8%, БиХ-а 1%, Албанију 2,5%, Црну Гору 2,5%, Румунију 2,8% и Македонију 3,8%.¹²

¹² (С. Обрадовић, лична комуникација, 10. јун 2015.).

Табела 2.: Панел најмањих квадрата

Зависна променљива: СДИ
Метод: Панел најмањих квадрата
Датум: 06/01/14 Време: 18:25
Пример: 1994-2012
Периоди су: 19
Пресеци су: 6
Укупно панел запажања: 114

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.163981	0.198753	-0.825048	0.4111
GDP	0.050375	0.004176	12.06242	0.0000
_GG	0.001017	0.007089	0.143462	0.8862
_TRA	0.002437	0.002154	1.131401	0.2604
_CPI	-0.001207	0.003112	-0.387750	0.6990
R-squared	0.591489	Mean dependent var		0.750038
Adjusted R-squared	0.576498	S.D. dependent var		1.084160
S.E. of regression	0.705539	Akaike info criterion		2.183159
Sum squared resid	54.25859	Schwarz criterion		2.303168
Log likelihood	-119.4401	Hannan-Quinn criter.		2.231864
F-statistic	39.45570	Durbin-Watson stat		0.840969
Prob(F-statistic)	0.000000			

Напомена:

- а) GDP- Бруто домаћи производ по становнику;
- б) _GG –Стопа привредног раста
- ц) _TRA-Удео БДП у трговини
- д) _CPI- Индекс потрошачких цена

Извор: Група аутора

Кроз Unit root тестове у временском периоду од 1994-2012. године, у случају _TRA или трговинског удела у БДП вредност је мања од 5% од износа прихватљивих, што значи да одбацујемо нулту хипотезу и сматрамо да је дата променљива удела БДП у трговини значајна за СДИ. Главно објашњење зашто је учешће трговине у БДП значајно, појаснили би кроз већу отвореност у погледу извоза и увоза одабраних земаља. Главно објашњење зашто је учешће трговине у БДП значајно је и због учешћа у великом броју трговинских и царинских споразума као што је ЦЕФТА, ЕУ, ЕФТА итд. Оне земље које припадају или су укљученије у одређене интегративне процесе, као што је ЕУ, остварају већи прилив СДИ. Земље западног Балкана су, заједно с Молдавијом, 19. децембра

2006. Године потписале Централно европски споразум о слободној трговини (ЦЕФТА), који је олакшао трговинске односе тих земаља укидајући серију билатералних уговора о слободној трговини. Након уласка у Европску унију, Бугарска, Румунија, а касније и Хрватска, излазе из ЦЕФТА-е. Државе чланице (Србија, Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора, Косово и Метохија под протекторатом УН по резолуцији 1244, Молдавија) сад сачињавају заједничко тржиште од отприлике 20 милиона потрошача.

На основу унит роот тестова променљиве $\_GG$ – стопа привременог раста и $\_CPI$ – индекс потрошачких цена има стационарну вредност. У случају $\_TRA$ – удела БДП у трговини, СДИ – страних директних инвестицијаи ГДП-брutto домаћи производ по становнику приметна је значајна несигурност. Посматрано на основу п-вредности, односно на основу уочених вредности бета $<1\%$ је приметно да $\_GG$ – стопа привредног раста има нижу вредност заједно са стопом инфлације $\_CPI$, што значи да можемо одбацити нулту хипотезу јер оне нису имале значајан утицај на прилив СДИ. Ово се објашњава чињеницом да су посматране земље западног Балкана после велике економске кризе 2008-2012. године имале највећим делом ниску стопу привредног раста, што је имало негативан утицај на прилив СДИ. С друге стране ако претпоставимо да је п-вредност $\beta < 5\%$, онда можемо рећи за променљиве $\_TRA$ – удео БДП у трговини на СДИ су веома значајне, (табела 2).

Табела 3.: Unit Root тестови за варијабле $\_GG$, $\_TRA$, GDP, FDI и $\_CPI$

Нулта хипотеза: (индивидуална јединица-корен)

Пример: 1994-2012

Егзогене варијабле: Појединачни ефекти

Корисник наведено заостаје у: 1

Укупан број посматрања: 114

Пресеци су: 6

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-4.73131	0.0000	6	102
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3.60898	0.0002	6	102
ADF - Fisher Chi-square	34.7411	0.0005	6	102
PP - Fisher Chi-square	43.2670	0.0000	6	108

$\_CPI$

Детерминанте и изазови привреде као подстицај СДИ у Србију ...

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	21.4905	1.0000	6	102
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-2.63585	0.0042	6	102
ADF - Fisher Chi-square	27.5607	0.0064	6	102
PP - Fisher Chi-square	548.104	0.0000	6	108

GDP

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-0.04977	0.4802	6	102
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	2.23199	0.9872	6	102
ADF - Fisher Chi-square	2.47456	0.9983	6	102
PP - Fisher Chi-square	2.25818	0.9989	6	108

FDI

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-0.82796	0.2038	6	102
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.27968	0.3899	6	102
ADF - Fisher Chi-square	11.8911	0.4545	6	102
PP - Fisher Chi-square	10.5184	0.5706	6	108

_TRA

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-1.55991	0.0594	6	102
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.63401	0.2630	6	102
ADF - Fisher Chi-square	12.4084	0.4135	6	102
PP - Fisher Chi-square	11.7335	0.4673	6	108

Извор: Група аутора

**УТИЦАЈ КОМБИНОВАНИХ ДЕТЕРМИНАНТИ И
МОНЕТАРНИХ ФАКТОРА НА ПРИЛИВ СДИ**

Ако пак с друге стране анализирамо комбиноване детерминанте СДИ оне обухватају пре свега: порезе, политичко окружење, корупцију, услове за покретање бизниса и др. Када су у питању порези на добит предузећа 2015. године Србија се по стопи

издвајања налази као конкурентнија дестинација од земаља западног Балкана са порезом на добит компанија од 15% и одмах је иза Бугарске која има порез на добит корпорација од 10%. Румунија чланица ЕУ има порез на добит корпорација 16%, Мађарска, Пољска и Чешка Република 19%, Хрватска 20% и Словачка 22%. Порез на додату вредност је од посматраних економија у Србији 20% као и у Словачкој и Бугарској. ПДВ у Чешкој Републици је 21%, Пољској 23%, Румунији 24%, Хрватској 25% и Мађарској 27%. Порези на бизнис и плате у Србији су 10%, Бугарској 10%, Хрватској 12 до 40%, Чешкој Републици 15%, Мађарској и Румунији 16%, Пољској 18 до 32% и Словачкој 19 до 25%. По лакоћи пословања 2015. године Србија је рангирана на 91 месту од 189 посматраних економија. Од “нових” економија најбоље рангирана је Словачка на 37 месту, Бугарска на 38 месту, Румунија 48 месту, Мађарска на 54 месту, Хрватска 65 место итд.¹³

По индексу корупције Србија је рангирана као 78 од 174 земље и има мало лошији рејтинг кроз однос индекса перцепције корупције у односу на 2013. годину са 41 на 42% 2014. године. Од земаља региона најбољи рејтинг има Словенија а од Србије су минимално бољи Хрватска, Бугарска, Македонија и Румунија. Слабији рејтинг имају БиХ-а, Црна Гора, и Албанија. Са системским узроцима корупције наша економија тек треба да се бори. Известан напредак у борби против корупције је евидентан 2012-2014. године. И даље главни проблеми Републике Србије у том погледу су недовољна реформа правосуђа, кршење антикорупцијских закона, недовољна транспарентност доношења одлука, непотребне процедуре и др.

Монетарни фактори врло мало утичу на прилив СДИ. Монетарне варијабле се огледају у оквиру промена девизног курса и инфлације тзв. мастрихтских монетарних стандарда за улазак у ЕУ. Девизни курс се уствари прилагођава на ниво цена у земљи и стога не би требало битније да утиче на СДИ. С друге стране стопа инфлације која се изражава кроз раст потрошачких цена у протеклом периоду у земљама западног Балкана је била мала, што указује да инфлација није имала утицај на нето прилив страних директних инвестиција у земљама западног Балкана. Разлог томе је што инвеститори занемарују инфлацију од само неколико процената и што је важна реална стопа инфлације у односу на номиналну.¹⁴

---

¹³ По подацима СИЕПЕ (11. јун 2015), Кина-Србија ослањајући се на успех, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Београд.

¹⁴ Botrić, V., & Škuflić, L. (2005). Main Determinants of Foreign Direct Investment In The South East European Counties, *Paper prepared for the 2nd Euroframe Conference*

Уосталом, стопа инфлације није пресудан фактор већег прилива СДИ.

Табела 4.: Глобална позиција Србије 2014 и 2013. године у складу са Doing Business по разним аспектима пословања

ТЕМЕ	ДБ у 2014. позиција	ДБ у 2013. позиција
Отпочињање бизниса	45	38
Лакоћа добијања грађевинске дозволе	182	182
Приступ струји	85	81
Регистровање имовине	44	41
Лакоћа добијања кредита	42	40
Заштита инвеститора	80	80
Плаћање пореза	161	157
Једноставност преко граничне трговине	98	102
Лакоћа извршења уговора	116	100
Решавање несолвентности	103	104

Извор: Николић, Г. (2014). Степен корупције у Србији: компаративна анализа, Топлички центар за демократију и људска права, Београд, 1 (1), 47-54.

У Србији је што се тиче овог монетарног феномена евидентирана варијација изражена првенствено кроз кретање стопе двоцифрене инфлације у претходном периоду, изузев претходне три године 2013-2015. године. Србија данас има изузетно ниску инфлацију тзв. сиротињску инфлацију првенствено због смањења агрегатне тражње као последице смањења потрошње због смањења животног стандарда 1,5% (2014), 2,2% (2013), 12,2 (2012).

ЗАКЉУЧАК

Кључни изазов региона Балкана а посебно Србије је завршетак процеса структурних реформи који је евидентно у застоју са примесима позитивних промена које се евидентирају у Србији почетком 2015. године. На економској сцени у Србији је пре свега умор од разних врста реформи и начина на који се изводе реформе, интереса појединих интересних група, политичких дешавања, степена корупције и др., условили да евидентан процес приступања ЕУ постаје главни катализатор и једини пут реформи за већи прилив СДИ у Србији у земљама западног Балкана. У неким државама западног Балкана постоји извештан отпор ка приватном власништву а заостанак неефикасних друштвених и државних предузећа. У Србији и земљама западног Балкана сигурно је најважнија широка политичка подршка за далекосежне реформе у свим областима привреде.

На листи приоритета реформи у привреди у сусрет већем приливу СДИ наша економија ставила је на првом месту институционалне и инфраструктурне реформе. Потом следе развој финансијског тржишта и ефикасност тржишта роба. Тек на четвртом месту је подручје ефикасности тржишта рада (радне снаге) а знамо да стопа административне незапослености у Србији је 2014. године екстремно висока и износи 30% и да је треба уврстити као приоритет реформи. Управо због ових околности неопходна је већа флексибилност тржишта рада у сусрет већем слагању понуде и тражње радне снаге. На листи приоритета реформи у Србији треба да се нађу иреформе основног и високог образовања коју треба да прати стање на тржишту рада у сусрет обимнијем приливу СДИ. Ако сагледамо друге економије западног Балкана једино Хрватска сада чланица ЕУ и БиХ имају више листа приоритета реформи од Србије.¹⁵

И на крају кроз овај рад добили смо и одговоре што се тиче конкретног утицаја одређених детерминанти на прилив СДИ у Србији и земљама западног Балкана. На нето прилив СДИ доминантан ефекат има раст БДП и учешће трговине у БДП у економијама западног Балкана, али скоро занемарљив ефекат имају монетарне варијабле девизни курс и инфлација. СДИ на незапосленост у свим економијама западног Балкана су имале позитиван учинак изузев у Србији и Албанији. Уосталом, ова

---

¹⁵ Murgasova, Z., Ilahi, N., Miniane, J., Scoott, A., Holar, V.I. (march 2015). The Western Balkans 15 years of Economic Transition, *Special Report, IMF, Washington*, 15 (172), 15.

кретања нам требају послужити као смер за конкретне промене које требамо предузети за обимнији прилив СДИ у Србији и другим економијама западног Балкана него до сада.

ЛИТЕРАТУРА

1. Botrić, V., & Škuflić, L., (2005). Main Determinants of Foreign Direct Investment In The South East European Counties, Paper prepared for the 2nd Euroframe Conference on Economic Policy Issues in the European Union "Trade, FDI and Relocation: Challenges for Employment and Growth in the European Union?", Vienna, Preuzeto sa sajta <http://www.finess-web.eu>
2. Kurtović, S., Đurović, T.J., Siljković, B. (2014). Determinants of Foreign Direct Investments and Transition Countries of the Western Balkans, International Journal of Economic Perspectives, 8 (2), 43-57.
3. Куртовић., С. (2014). Међународно пословање, АмосГраф, Сарајево, 191.
4. Kurtović, S., Siljković, B., Milanović, M. (2015). Long-term impact of foreign direct investment on reduction of unemployment: panel data analysis of the Western Balkans countries, Journal of Applied Economics and Business Research, 5 (2), 124.
5. Kovtun, D., Cirkel, A.M., Murgasova, Z., Smith, D., & Tambunlertchai, S. (2014). Boosting Job Growth in the Western Balkans, European Department, January 2014WP/14/16. Preuzeto sa sajta <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp1416>: Accessed 12 January: 1-19.
6. Estrin, S., Uvalic, M. (july 2013). Foreign direct investment into transition economies: Are the Balkans different? LEQS Paper, London school of economics and political science, London, 64, 11-32.
7. Murgasova, Z., Ilahi, N., Miniane, J., Scoott, A., Holar, V.I. (march 2015). The Western Balkans 15 years of Economic Transition, Special Report, IMF, Washington, 15 (172) 15.
8. Николић, Г. (2014). Степен корупције у Србији: компаративна анализа, Топлички центар за демократију и људска права, Београд, 1 (1), 47-54.
9. Јачимовић, Д., Бјелић, П., Марковић, И. (2013). Утицај светске економске кризе на међународне инвестиционе и трговионске токове у регион западног Балкана, 51 (1), 1-20. Економске теме Економског факултета у Нишу

Рад је примљен: 01.09.2015.

Рад је прихваћен за штампање: 30.09.2015.